

УДК 351:338.24
© 2013

В.В. МАРЕНІЧЕНКО,
здобувач

СОЦІАЛЬНИЙ ЕФЕКТ ВІД ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЯКІСНОГО РОЗВИТКУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ

Обґрунтовано актуальність дослідження соціального ефекту від державного регулювання якісного розвитку малого та середнього бізнесу. Сформульовано визначення поняття “соціальний ефект”. Сформовано схему умов якісного розвитку малого й середнього бізнесу в Україні. Створено класифікацію результатів його впливу на збільшення величини соціального ефекту.

Постановка проблеми. В умовах євроінтеграції в економіці України виникає потреба в принципово нових підходах до розвитку підприємництва. Подальше реформування бізнесу має ґрунтуватися на глибокому аналізі та врахуванні всіх чинників, які можуть вплинути на його ефективність. Особлива увага при цьому повинна приділятися забезпеченню стабільного і якісного розвитку саме структур малого та середнього бізнесу.

Серед головних напрямів соціально-економічного зростання України чільне місце посідають проблеми забезпечення соціального ефекту від державного регулювання якісного розвитку малого та середнього бізнесу. Сьогодні основні питання щодо державного регулювання розвитку підприємництва ґрунтовно досліджуються у науковій літературі, однак не звертається увага саме на якісний розвиток малого та середнього бізнесу і тим більше на створений ним соціальний ефект.

Вагомий внесок у вивчення тенденцій та особливостей розвитку малого та середнього бізнесу, створення теоретичних засад державного регулювання даної категорії підприємств, дослідження особливостей соціального ефекту зробили М. Бутко, З. Варналій, Г. Виноградова, Я. Жаліло, Т. Кондратюк, О. Кузьмін, Л. Лисенко, М. Корецький, Б. Райзберг, С. Реверчук, Г. Ручкіна, В. Сиченко та ін. [1, 3–7]. Того ж часу залишається багато невирішених питань, що стосуються отримання соціального ефекту від забезпечення державного регулювання малого та середнього бізнесу. В умовах глибокої розшарованості суспільства з’являється необхідність побудови такої системи державного регулювання,

яка б впливала на формування сприятливих умов якісного розвитку малого та середнього бізнесу в Україні, провокуючи цим забезпечення соціального ефекту і нормалізацію соціальних відносин між державою, бізнесом і громадянином суспільства.

Тому **метою нашого дослідження** й став пошук оптимального взаємозв’язку державного регулювання якісного розвитку малого та середнього бізнесу і отриманого при цьому соціального ефекту. Завданнями дослідження були аналіз поняття “соціальний ефект”, визначення основних умов для забезпечення якісного розвитку малого та середнього бізнесу і характеристика результатів його впливу на соціальний ефект.

Матеріали і методи досліджень. Нами з’ясовані сутність поняття “соціальний ефект” і елементи взаємодії суб’єктів впливу на його величину. Посилення соціальної орієнтації економіки набуло важливого значення для політики реформ, оскільки стабілізація економічного розвитку неможлива без формування соціально стабільного суспільства. Визначення ст. 1 Конституції України як соціальної держави потребує формування нових стратегічних цілей, серед яких головною є сталий соціально орієнтований економічний розвиток [1].

Щоб сформулювати більш цілісне уявлення про масштабність поняття “соціальний ефект”, слід розглянути сутність поняття “ефект”. Українсько-російський тлумачний словник інтерпретує поняття “ефект” як результат, що досягається у його матеріальному, грошовому, соціальному вираженні [2].

Соціальний ефект, як результат сприяння тій або іншій соціально значущій проблемі,

є водночас оцінкою впливу державного регулювання на поліпшення рівня і якості життя людини. Соціальний ефект вважається комплексною категорією, тому повинен включати, крім соціальних наслідків реалізації, і аналіз впливу умов його здійснення на результат. Необхідно усвідомити, що найбільш значимий соціальний ефект утворюється саме у взаємодії таких суб'єктів господарських відносин, як держава і малий та середній бізнес.

На нашу думку, є доречним порівняння таких категорій, як “соціальний ефект” та “соціальна ефективність”. Так, Б. Райзберг та О. Стародубцева у своїх працях про ефект і ефективність зазначають, що ефект – це досягнутий результат, а ефективність – це відношення між досягнутим ефектом і величиною інвестицій, що обумовлюють цей ефект [3]. У такому аспекті соціальний ефект є своєрідним аналогом економічного ефекту. Його дуже складно розраховувати за принципом “вкладення–витрати–вигоди–прибуток”. Однак з огляду на те, що соціальний ефект є результатом перетворень у соціальній сфері, його обчислення повинно бути спрямоване на чіткий результат.

Г. Виноградова вказує на існування двох видів соціального ефекту: особистого та суспільного. Особистий соціальний ефект досягається за звичайних споживчих відносин. Суспільний – не має індивідуального характеру і поширюється на певне коло осіб. За Г. Виноградовою, суспільний соціальний ефект досягається при здійсненні інвестування з основною метою – отримання прибутку. У цьому значенні суспільний соціальний ефект

проявляється у створенні (збереженні) робочих місць, підвищенні ефективності виробництва (сфери послуг), розбудові необхідної інфраструктури, збільшенні надходжень до державного бюджету тощо [4].

Соціальним ефектом виражається якісний інноваційний результат, який забезпечує врахування та задоволення потреб людини та суспільства, наприклад: покращенням рівня здоров'я, розвитком демократії, освіти, задоволенням естетичних потреб. Основним методом оцінки соціального ефекту вважається експертний [5].

Вважаємо, що соціальний ефект – це якісний системний результат від впровадження державного регулювання, який включає пошук найоптимальнішого врахування і взаємодії суспільних потреб.

Проблема забезпечення і підвищення соціального ефекту стосується не тільки держави, як гаранта соціального захисту, а й окремих бізнес-структур, зокрема малого та середнього бізнесу. Тут йдеться саме про соціальну відповідальність підприємств через забезпечення державного регулювання бізнесу. Зокрема, як свідчить досвід Данії, усі комерційні організації, згідно із законом (Act amending the Danish Financial Statements Act (Accounting for CSR in large businesses)), зобов'язані з 2009 року подавати, на додаток до фінансової, також звітність про свою діяльність у галузі соціальної відповідальності. Як зазначається в наукових джерелах, прийняття цього закону було частиною урядового плану (Action Plan for Corporate Social Responsibility (CSR) від 14 травня 2008 р. щодо розвитку корпоративної соціальної від-

Умови якісного розвитку малого та середнього бізнесу в Україні

повідальності й передбачало стимулювання комерційних організацій в питаннях соціального забезпечення [6].

Отже, підтверджується необхідність державного регулювання якісного розвитку малого та середнього бізнесу в цілому і, зокрема, його соціальної складової як способу забезпечення відповідного соціального ефекту.

Результати досліджень та їх обговорення. Сучасний стан сектору малого та середнього підприємництва свідчить про те, що подальший його розвиток без активного втручання держави може призвести до згорання даного сектору економіки з відповідним загостренням економічних проблем

і посиленням соціальної напруги. Через це виникає нагальна потреба в перегляді і ефективному впровадженні механізмів державного регулювання малого та середнього підприємництва. Результативність державного регулювання бізнесу буде зростати, насамперед, залежно від того, наскільки системно, виходячи з довгострокових цілей і поточних завдань соціально-економічного розвитку країни, застосовуються окремі економічні важелі та інструменти управління.

Державна політика підтримки малого та середнього бізнесу – сукупність пріоритетних рішень, що визначають основні напрями й форми правового, економічного та організа-

Класифікація результатів впливу малого та середнього бізнесу на збільшення величини соціального ефекту

Прямий вплив	Пояснення	Опосередкований вплив	Пояснення
Формування конкурентних ринкових відносин	Сприяння кращому задоволенню потреб населення і суспільства	Прямі та непрямі податки з підприємств	Збільшення частки загальнодержавних податків і зборів, а також місцеві податки і збори
Підвищення якості товарів, робіт, послуг та їх наближення до конкретних споживачів	Створення соціального ефекту від прагнення до задоволення запитів споживачів	Податки з громадян	Збільшення доходів місцевих бюджетів шляхом зростання надходжень від прибуткового податку з фізичних осіб
Сприяння перебудові економіки	Малий та середній бізнес додає економіці гнучкості і мобільності	Благодійність	Застосування інструментів корпоративної філантропії в межах реалізації принципів корпоративної соціальної відповідальності (КСВ)
Залучення коштів населення на розвиток виробництва	Партнери в малих та середніх підприємствах вкладають свої кошти в бізнес з більшою зацікавленістю, ніж у великих	Спонсорство	Отримання безоплатної субсидії у грошовій або натуральній формі на здійснення будь-якої діяльності з подальшим звітом про її використання
Децентралізація використання ресурсного потенціалу	Активне освоєння і використання місцевих ресурсів	Меценатство	Отримання добровільної безкорисливої матеріальної, фінансової, організаційної та іншої підтримки на суспільно корисні речі
Формування соціального шару власників підприємств	Здійснюється елементний розвиток середнього класу	-	-
Скорочення рівня безробіття	Створення додаткових робочих місць	-	-

ційного сприяння розвитку малого та середнього підприємництва з урахуванням інтересів держави та суб'єктів господарювання. Тобто під державною підтримкою розуміється, з одного боку, державне регулювання цього сектору економіки, що передбачає формування державними структурами відповідних умов становлення й розвитку малого та середнього підприємництва, а з іншого – створення стимулів, використання матеріальних і фінансових ресурсів, що залучаються до сфери малого підприємництва на пільгових засадах [7].

Виконуючи обов'язки соціальної відповідальності, малий та середній бізнес потребує забезпечення державою певних стабільних умов для ефективного функціонування. Для отримання значимого соціального ефекту влада має скоординувати державне регулювання в напрямку найбільш сприятливого співробітництва з бізнесом.

Нами сформовано схему умов якісного розвитку малого та середнього бізнесу в Україні, розв'язання яких має найбільш актуальне значення в сучасному бізнес-середовищі (рисунок).

Підкреслимо, що на сьогоднішньому етапі розвитку бізнесу саме великі корпорації активно шукають способи, як зменшити

розміри своїх робочих підрозділів. Нові технології та зміщення до сфери послуг різко знижують масштаби операцій. Великого значення за таких умов набуває сталий розвиток малого та середнього підприємництва.

Нами створено класифікацію результатів впливу малого та середнього бізнесу на збільшення величини соціального ефекту (таблиця).

В основі реалізації цих результатів має бути державне регулювання якісного розвитку малого та середнього бізнесу в Україні. Здійснивши відповідні кроки, переконані, держава досягне системного збільшення соціального ефекту в таких основних аспектах:

- формування умов для забезпечення зайнятості населення України, запобігання безробіттю, створення нових робочих місць;
- підтримка вітчизняного товаровиробника та формування експортної орієнтації;
- створення умов для позитивних структурних змін в економіці України;
- сприяння формуванню і розвитку малого та середнього підприємництва, становлення цього сектору бізнесу як провідної сили в подоланні негативних процесів в економіці та забезпечення сталого позитивного розвитку суспільства.

Висновки

На основі аналізу використаних джерел нами визначено теоретичні засади державного регулювання якісного розвитку малого та середнього бізнесу, його впливу на соціальний ефект, сформульовано визначення поняття "соціальний ефект". Встановлено, що величина соціального ефекту має пряму залежність від державного регулювання соціальної відповідальності

бізнесу. Сформовано схему умов якісного розвитку малого та середнього бізнесу в Україні, розв'язання яких має актуальне значення в сучасному бізнес-середовищі. Розроблена класифікація результатів впливу малого та середнього бізнесу на збільшення величини соціального ефекту націлена на активізацію підтримки державної влади даного сектору економіки.

Бібліографія

1. Регіональне управління: інноваційний підхід: навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. / [Бутко М.П., Зеленська О.О., Зеленський С.М. та ін.]; за заг. ред. М.П. Бутка. – К. : Знання України, 2006. – 560 с.
2. Копорулін В.М. Українсько-російський економічний тлумачний словник / Авт.-упор. В.М. Копорулін. – Харків : Факт, 2005. – 400 с.
3. Райзберг Б.А. Курс економіки: учебник для вузов / Б.А. Райзберг; [5-е изд., перераб. и доп.]. – М. : Инфра-М, 2008. – 672 с.
4. Виноградова Г. Іноземне позикове інвестування в Україні: стан і перспективи розвитку законодавчого регулювання / Г. Виноградова // Право України. – 2000. – № 1. – С. 69.

5. Лисенко Л.А. Підхід до оцінки ефективності інноваційної діяльності підприємства / Л.А. Лисенко // Науково-технічний збірник. – 2007. – № 78. – С. 97–98.
6. Ручкина Г.Ф. Социальная ответственность субъектов предпринимательской деятельности и правовое регулирование отношений по распределению прибыли / Г.Ф. Ручкина, В.В. Купызин // Предпринимательское право. – 2010. – № 1. – С. 35–40.
7. Кондратюк Т. Державна політика підтримки малого бізнесу: зміст і механізм реалізації / Т. Кондратюк // Вісник Української Академії державного управління при Президенті України. – 2001. – № 4. – С. 111–118.

Рецензент – доктор наук з державного управління, професор І.П. Приходько